HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ס

א) מכות כד., ב) [פסחים נו.], ג) כתובות קג:, ד) לעיל מו., ה) (שם), ו) [עי' תוס' לעיל מו: ד"ה קבורה], ז) חולין ה. ע"ש, ח) ל"ל וילך ויגע, ט) ס"א אמר ר"י ובמעלין איתא כדאמר ר"י, י) הוריות יא. כריתות ז. זבחים יג:, כ) [גם: ונשתמד], ל) [שם נדרים נו.], מ) לקמן קיב:, נ) [יבמות כב: וש"נ], ס) בתהלים טו כתיב מי יגור באהלך וגו' וקחשיב. כל"ע, ע) [יבמות כב:], פ) בס"א: מלון, צ) [מ"א יג, ק) בס"א: כשנשתמד, ר) בס"א: המשומדים, ש) בס"א: למשומד, ת) בס"א: כשנשתמדו, א) בס"א: למשומד, ב) בס"א: נשתמדו,

גמרא

ת"ש [1]נבזה בעיניו נמאס א)זה חזקיהו מלך יהודה ב)שגירר עצמות אביו על מטה של חבלים ואי משום יקרא דחיי הוא מ"ט כי היכי דתיהוי ליה כפרה לאבוה (א) ומשום כפרה דאבוה משהו ליה ליקרא דישראל ישראל גופייהו ניחא להו דמיחלי יקרייהו לגביה ג)ת"ש אמר להן אל תספדוני בעיירות ואי אמרת יקרא דחיי מאי נפקא ליה מינה קסבר ליתייקרו ביה ישראל טפי ת"ש ד)הלינו לכבודו [א] להביא לו ארון ותכריכין אינו עובר עליו מאי לאו לכבודו של מת לא לכבודו של חי ומשום כבודו של חי מבית ליה למת אין כי אמר רחמנא [2]לא תלין נבלתו על העץ דומיא דתלוי דאית ביה בזיון אבל הכא כיון דלית ביה בזיון לא ת"ש ה)הלינו לכבודו לשמע עליו עיירות להביא לו מקוננות להביא לו ארון ותכריכין אינו עובר עליו שכל העושה אינו אלא לכבודו של מת ה"ק כל העושה לכבודו של חי אין בו בזיון למת ת"ש ר' נתן אומר סימן יפה למת שנפרעין ממנו לאחר מיתה מת שלא נספד ו)ולא נקבר או שחיה גוררתו או שהיו גשמים מזלפין על מטתו זהו סימן יפה למת ש"מ יקרא דשכבי הוא שמע מינה: לא היו קוברין כו': וכל כך למה לפי ב)שאין קוברין רשע אצל צדיק דאמר ז)ר' אחא בר חנינא מנין שאין קוברין רשע אצל צדיק שנאמר [3]ויהי הם קוברים איש והנה ראו את הגדוד וישליכו את האיש בקבר אלישע ח) ויגע האיש בעצמות אלישע ויחי ויקם על רגליו אמר ליה רב פפא ודילמא לאיקומא [4]ויהי נא פי שנים ברוחך אלי אמר ליה אי הכי היינו דתניא על רגליו עמד ולביתו לא הלך אלא ויהי נא פי שנים היכי משכחת לה דאחייא ט)א"ל רבי יוחנן שריפא צרעת נעמן שהיא שקולה כמת דכתיב [5]אל נא תהי כמת וכשם שאין קוברין רשע אצל צדיק ג)כך אין קוברין רשע חמור אצל רשע קל וליתקון ארבע קברות שני קברות גמרא גמירי לה י)אמר עולא א"ר יוחנן ד)אכל חלב והפריש קרבן והמיר דתו כ) וחזר בו הואיל ונדחה ידחה איתמר נמי ל) א"ר ירמיה אמר ר' אבהו א"ר יוחנן ה)אכל חלב והפריש קרבן ונשתטה וחזר ונשתפה הואיל ונדחה ידחה וצריכא דאי אשמעינן קמייתא משום דאיהו דחה נפשיה בידים אבל האי דממילא קא דחי אימא כישן דמי ואי אשמעינן הכא משום דאין בידו לחזור אבל התם דבידו לחזור אימא לא צריכא אמר רב יוסף אף אנן נמי תנינא מ)ו)היו בה קדשים קדשי מזבח ימותו קדשי בדק הבית יפדו והוינן בה אמאי ימותו כיון דאיקטול הויא להו כפרה וליסקו לגבוה לאו משום דאמרינן הואיל ונדחו ידחו א"ל אביי מי סברת מת מתוך רשעו הויא ליה כפרה מת מתוך רשעו לא הויא ליה כפרה דתני רב שמעיה ז)יכול אפילו פירשו אבותיו מדרכי ציבור יטמא ת"ל [6]בעמיו נ)בעושה מעשה עמיו א"ל רבא מי קא מדמית נהרג מתוך רשעו למת מתוך רשעו כיון דכי אורחיה קמיית לא הויא ליה כפרה נהרג מתוך רשעו כיון דלאו כי אורחיה מיית הויא ליה כפרה תדע דכתיב [7]מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך טמאו את היכל קדשך [וגו'] נתנו את נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים בשר חסידיך לחיתו ארץ מאי עבדיך ומאי חסידיך לאו חסידיך חסידיך ממש עבדיך הנך דמחייבי דינא דמעיקרא וכיון דאיקטול קרי להו עבדיך אמר ליה אביי מי קא מדמית

הרוגי

רש"י

נבזה בעיניו נמאס. ס) בתהלים (כד) כתיב מי יעלה בהר ה' נקי כפים ובר לבב וגו' וקחשיב נמי הא: **על מטה של חבלים.** דרך בזיון מפני שהיה אביו רשע ° וביזהו לעין כל כדי שיתייסרו האחרים ולכבוד עצמו לא חש ומפני כבוד אב נמי ליכא למיחש דנשיא בעמך כתיב (שמות כב) בעושה מעשה עמך ע). נבזה בעיניו הוא עצמו נתבזה ונמאס בפני עצמו שלא חש לכבודו במקום קידוש ה'. ואי אמרת כבוד שעושין למת אינו שלו אלא של חיים מ"ט עביד הכי למה ביזה את החיים: **אל תספדוני בעיירות.** רבינו הקדוש צוה את בניו בכתובות (דף קג.) בהנושא אל תספדוני כשתוליכו את ארוני למקום קבורתי דהוא מת בציפורי וקבורתו בבית שערים אל תספדוני בעיירות קטנות שתעברו עליהן אלא בכרכים גדולים דאיכא אינשי טובא ומיכנפי מעיירות נמי להתם: **מאי לאו לכבודו של מת.** אלמא יקרא דעבדי ליה דיליה הוא: **ומבית ליה למת.** תרגומו של מלין פ): **כי אמר רחמנא לא תלין.** ודרשינן נמי שאר כל המתים היינו כי משהו ליה לחוייה בעלמא דלא איכפת ליה ביה דהיינו בזיון ודומיא דתלוי אבל האי דליתייקרו ביה קרוביו לאו בזיון הוא לדידיה: **לשמע.** כמו (שמואל א טו) וישמע שאול לשון אסיפה להספידו: **סימן יפה למת.** כשנפרעין ממנו בעוה"ז לאחר מיתה דיש לו כפרה בכך: **ש"מ יקרא דשכבי הוא.** דאי לאו יקרא דשכבי אמאי מיכפר בבזיוניה: **ויחי ויקם על רגליו.** אותו הנקבר נביא השקר היה הוא הנביא אשר השיב את עידו לאכול ולשתות בבית אל ונענש עידו על ידו והמיתו הארי צ) וכשמת לאחר ימים קברוהו אצל אלישע ולא הוכשר אצל המקום שיקבר אצלו והחייהו: **נא פי שנים.** אליהו החיה את המת והיה לו לאלישע להחיות שני מתים והוא לא החיה אלא בנה של שונמית: **לא הלך.** ואי משום ברכתא דאליהו הוא היכי מקויימת בהכי: **וכשם שאין קוברים כו'.** לפרושי טעמא דמתני' מהדר דלפיכך נתקנו שתי קברות שאין קוברין נסקלין ונשרפין שהן רשעים חמורים אצל נהרגין ונחנקין שהן רשעים קלים: **וליתקין ארבע.** דהא נשרפין אצל נסקלין קלים הם: **גמרא גמירי לה.** הלכה למשה מסיני: **הואיל ונדחה.** הקרבן כשהמיר דתו ק) דאין מקבלין קרבן מן המומרים ר) כדתניא מע"ה פרט למומר ש) בשחיטת חולין בפ"ק (דף ה:). שוטה נמי לאו בר כפרה היא דיקריב אותו לרצונו כתיב (ויקרא א): **כישן דמי.** ככל אדם הישנים בלילה ואינם נדחים בכך לאחר שניעורו: **אבל התם.** דיש בידו לחזור: **אימא לא.** הוי דיחוי: **היו בה קדשים.** בעיר הנדחת אינן נשרפין עם שללה דכתיב (דברים יג) שללה ולא שלל שמים ומיהו מיקרב לא קרבו משום דכתיב (משלי כא) זבח רשעים תועבה ואם קדשי מזבח הן ואפילו עולות ושלמים נדבה ימותו: **קדשי בדק הבית יפדו.** כשאר בדק הבית והפודה אותם יאכלם שהרי לא נאסרו דלאו דידהו הוו. ומדקתני ימותו ש"מ משום דנדחו מהקרבה כשהמירו ת) בעליהן הוא דלמומר א) לע"ז לא מקבלינן שום קרבן מיניה כדאמרי' בהכל שוחטין (חולין דף ה:): **דהואיל ונדחו ידחו.** דאי משום זבח רשעים הא כיון דאיקטול אית להו כפרה: **יכול פירשו.** אביו ואמו של כהן: **מדרכי צבור.** כגון מומר ב): **יטמא.** להם במותם ת"ל (ויקרא כא) לנפש לא יטמא בעמיו כי אם לשארו וגו' בעושה מעשה עמיו יטמא לו ואם לאו אל יטמא אפי' לשארו. אלמא לא כיפרה לו מיתתו אם לא חזר בו:

הרוגי

תוספות

אכל חלב והפריש קרבן. כה"ג נראה ונדחה הוא והוי מצי לאשמעינן רבותא טפי דאפי' המיר דת והפריש קרבן דהוי דחוי ואע"ג דדחוי מעיקרא הוי דחוי כדשמעי' ליה לר' יוחנן בפ"ק דקידושין (דף ז. ושם) גבי בהמה של שני שותפין ורבותא הוא טפי מדחוי מעיקרא כדמוכח בפ' לולב הגזול (סוכה דף לג. ושם) דאפי' מאן דאית ליה דחוי מעיקרא לא הוי דחוי מודה בנראה ונדחה דהוי דחוי והא דנקט הכא כה"ג אורחא דמילתא נקט דאין דרך מומר להפריש קרבן ועוד גבי נשתטה אי אפשר לומר אלא שהפריש קודם שנשתטה דאי משנשתטה שוטה שהפריש קרבן אין הקדשו הקדש:

אימא כישן דמי. לאו לגמרי כישן דישן חזי אפי' בשעה שהוא ישן כדתנן בפרק כל הגט (גיטין דף כח.) השולח חטאתו ממדינת הים מקריבין אותו בחזקת שהוא קיים ולא חיישינן שמא ישן בשעת הקרבה אלא כלומר כישן דמי דאפי' דלא הוי חזי אין ראוי להיות דחוי משום דממילא מיתער והא נמי ממילא מישתפי:

ואמאי כיון דמיקטיל הוה להו כפרה. והא דתנן בחלק (לקמן דף קיא:) אנשי עיר הנדחת אין להם חלק לעוה"ב הני מילי דלא איקטול אבל אם דנו אותם והרגום יש להם חלק: **הואיל** ונדחו ידחו. רב יוסף ס"ל כרבי יוחנן דמפרש טעמא בחלק (לקמן דף קיב:) משום דזבח רשעים תועבה דאי כר"ל דמוקי לה בקדשים קלים ואליבא דרבי יוסי הגלילי דאמר ממון בעלים הן ע"כ אין תלוי משום דחויא אלא משום ממונם אבד דהני ממון בעלים הן וקצת תימה גבי המיר דתו או נשתטה לא יועיל בהם רעייה כמו בעיר הנדחת וידחו אפי' לדמים:

משיסתום

עין משפט נר מצוה

לז [א] טור שו"ע יו"ד סימן שנז סעיף א:

לח ב ג טור שו"ע יו"ד סי' שסב סעיף ה:

לט ד ה מיי' פ"ג מהל' שגגות הל"ח ופסק שחוזר ונראה ע"ש בכ"מ:

מ ו מיי' פ"ד מהלכות עכו"ס הלכה יג:

מא ז מיי' פ"ב מהלכות אבל הלכה ח סמג עשין ב טוש"ע יו"ד סימן שעג סעיף א:

◆

רבינו חננאל

מצוה זו מדרבנן היא: **איבעיא** להו קבורה משום בזיונא הוא או משום כפרה כלומר חבוט הקבר מכפר למאי נפקא מינה כגון דפקיד לא תקברוה להוא גברא אי אמרת משום בזיונא הוא לאו כל כמיניה אלא אי אמרת משום כפרה הא אמר לא בעינא כפרה ת"ש מדאיקבור צדיקי ואי אמרת משום כפרה צדיקי כפרה בעי ודחי' אין דכתיב כי אדם אין צדיק בארץ וגו' וסוגיא סלקא דמשום כפרה: **איבעיא** להו הספדא דיקרא דחיי או יקרא דשכבי היא למאי נפקא מינה דאמר לא תספדוני אי נמי לאפוקי מיתמי שכר הספדנין אם הוא יקרא דשכבי מפקינן ואי לאו לא ופשטנא יקרא דשכבי הוא ת"ש ויבא אברהם לספוד לשרה ודחי' שרה גופה ניחא לה לאיתיקר בה אברהם ת"ש לא יספדו ולא יקברו כו' ת"ש נבזה בעיניו נמאס זה חזקיה מלך יהודה שגרר עצמות אביו במטה של חבלים ואי אמרת יקרא דחיי הוא אמאי עבד הכי ואמרינן כי היכי דתיהוי כפרה לאבוה ת"ש בשלום תמות כו' ת"ש אמר להם ר' אל תספדוני בעיירות ת"ש הלינו לכבודו להביא לו ארון ותכריכין או (למקוננות) [להביא לו מקוננות] לשמע עליו עיירות אינו עובר עליו שכל מה שעושה לכבודו של מת הוא עושה כו' ת"ש ר' נתן אומר סימן יפה למת שנפרעין ממנו כיצד לא נספד ולא נקבר או חיה גוררתו או גשמים זולפין על מטתו זהו סימן יפה למת שנפרעין ממנו אחר מטתו ש"מ יקרא דשכבי הוא ש"מ: **לא** היו קוברין אותו בקבורת אבותיו כו' לפי שאין קוברין רשע אצל צדיק ומנא לן שנא' ויהי הם קוברים איש והנה ראו את הגדוד וגו' ודחי' ודילמא לא החיה הקב"ה אותו האיש המת שנגע בעצמות אלישע אלא כדי לקיומי ביה ברכת אליהו ויהי נא פי שנים ברוחך אלי א"כ היינו דתניא על רגליו עמד ולביתו לא הלך אלא ש"מ שלא יהא קבור רשע אצל צדיק אבל אלישע החיה בן השונמית וריפא צרעת נעמן ששקולה כמת שהצרוע חשוב כמת כדכתי' אל נא תהי כמת וגם כך אין קוברין רשע חמור אצל רשע קל: סוגיא דשמעתא מת מתוך רשעו מיתתו לא הויא לו כפרה וכן אפילו נהרג מתוך רשעו אין לו כפרה עד דמטיא ליה צערא דקברא ומשום הכי אין חיוב אבילות בקרוב והנהרג שדין אבילות משיסתם הגולל חיילא אבילות ועת סתימת הגולל עדיין רשע ואינן חייבין להתאבל על רשע. מתי הויא ליה כפרה בעת דחזו צערא דקברא הואיל ונדחית האבילות נדחית לגמרי כדתנן לא היו מתאבלין עליהן אלא מתאוננין שאין אנינה אלא בלב ואקשי' אי הכי דמדחזו צערא דקברא איכפר להו למה ליה עיכול דקתני נתאכל הבשר מלקטין לעצמות וקוברין אותן ושנינן דמההיא שעתא מסרח ולא אפשר לאפוקי מקברא. אבל הרוגי מלכות כיון דשלא כדין נהרגין מיד הויא להו כפרה מדכתיב נתנו את נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים בשר חסידיך לחיתו ארץ וק"ל חסידיך חסידים ממש עבדיך הנך הוא דמחייבי דינא מעיקרא וכיון דאיקטול קרי לה עבדיך ש"מ הריגה כפרה ליהוי: **א"ר** יוחנן אכל חלב והפריש קרבן ונשתמד וחזר בו הואיל ונדחה ידחה וכן אכל חלב והפריש קרבן ונשתטה וחזר

◆

תורה אור השלם

1. נִבְזֶה בְּעֵינָיו נִמְאָס וְאֶת יִרְאֵי יְיָ יְכַבֵּד נִשְׁבַּע לְהָרַע וְלֹא יָמִר: תהלים טו ד
2. לֹא תָלִין נִבְלָתוֹ עַל הָעֵץ כִּי קָבוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי קִלְלַת אֱלֹהִים תָּלוּי וְלֹא תְטַמֵּא אֶת אַדְמָתְךָ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה: דברים כא כג
3. וַיְהִי הֵם קֹבְרִים אִישׁ וְהִנֵּה רָאוּ אֶת הַגְּדוּד וַיַּשְׁלִיכוּ אֶת הָאִישׁ בְּקֶבֶר אֱלִישָׁע וַיֵּלֶךְ וַיִּגַּע הָאִישׁ בְּעַצְמוֹת אֱלִישָׁע וַיְחִי וַיָּקָם עַל רַגְלָיו: מלכים ב יג כא
4. וַיְהִי כְעָבְרָם וְאֵלִיָּהוּ אָמַר אֶל אֱלִישָׁע שְׁאַל מָה אֶעֱשֶׂה לָּךְ בְּטֶרֶם אֶלָּקַח מֵעִמָּךְ וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע וִיהִי נָא פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחֲךָ אֵלָי: מלכים ב ב ט
5. אַל נָא תְהִי כַּמֵּת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ וַיֵּאָכֵל חֲצִי בְשָׂרוֹ: במדבר יב יב
6. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא בְּעַמָּיו: ויקרא כא א
7. מִזְמוֹר לְאָסָף אֱלֹהִים בָּאוּ גוֹיִם בְּנַחֲלָתֶךָ טִמְּאוּ אֶת הֵיכַל קָדְשֶׁךָ שָׂמוּ אֶת יְרוּשָׁלַםִ לְעִיִּים: נָתְנוּ אֶת נִבְלַת עֲבָדֶיךָ מַאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמָיִם בְּשַׂר חֲסִידֶיךָ לְחַיְתוֹ אָרֶץ: תהלים עט א-ב

◆

גליון הש"ס

רש"י ד"ה על מטה וכו' וביזהו לעין כל. עי' תשובת מהר"י לבית לוי כלל ה' סימן מ"ט:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמרא דתיהוי ליה כפרה לאבוה. נ"ב וקשה והרי בסמוך גבי ת"ש מדר' נתן מבואר דדוקא אם הוא משום יקרא דשכבי אי איכא למת איזה בזיון הרי הוא לו כפרה אבל אי משום יקרא דחיי הוא אין לו כפרה למת בכל מה שמבזין אותו לאחר מותו כמו שפרש"י שם:

◆

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

MOZNAIM SHAS